

Original Article

भविष्यातील वाणिज्य शिक्षण

डॉ. विनायक रावसाहेब वाघमारे

वाणिज्य विभाग प्रमुख, श्री कुमारस्वामी महाविद्यालय औसा, जि. लातूर

Email: vinayakwagh1972@gmail.com

Manuscript ID:

JRD -2025-171212

ISSN: 2230-9578

Volume 17

Issue 12(A)

Pp. 69-70

December 2025

सारांश

वाणिज्य शिक्षण हे देशाच्या आर्थिक, औद्योगिक व सामाजिक विकासाचे महत्त्वाचे साधन आहे. जागतिकीकरण, ई-कॉमर्स, एम-कॉमर्स तसेच बँकिंग, विमा व सेवा क्षेत्रातील वेगवान बदलांमुळे वाणिज्य शिक्षणाचे स्वरूप बदलत आहे. सध्याच्या अभ्यासक्रमात जुनेपणा, व्यावहारिक अनुभवाचा अभाव, तांत्रिक अद्ययावततेचा अभाव आणि शिक्षक-साधनांची कमतरता अशा अनेक समस्या आहेत. त्यामुळे वाणिज्य शिक्षणाची पुनर्रचना करून उद्योगाभिमुख, कौशल्याधारित, संगणक-संलग्न व संशोधनप्रधान अभ्यासक्रम राबविण्याची गरज आहे. उद्योग-विद्यापीठ सहकार्य, व्यावसायिक व स्वयंरोजगाराभिमुख अभ्यासक्रम आणि लेखा-वित्तावर भर दिल्यास वाणिज्य शिक्षणाचे भविष्य उज्वल ठरू शकते.

मुख्य शब्द : वाणिज्य शिक्षण, जागतिकीकरण, ई-कॉमर्स, सेवा क्षेत्र, अभ्यासक्रम पुनर्रचना, कौशल्य विकास, उद्योग-विद्यापीठ सहकार्य, स्वयंरोजगार, लेखा व वित्त.

Submitted: 16 Nov. 2025

Revised: 26 Nov. 2025

Accepted: 11 Dec. 2025

Published: 31 Dec. 2025

प्रस्तावना

वाणिज्य शिक्षण हे देशाच्या व्यवसाय आणि सामाजिक विकासाचा कणा आहे. वाणिज्य शिक्षणामुळे लोकांचे एकमेकांशी असलेले नाते विकसित होते. हे शिक्षण व्यवसायाचे महत्त्व वाढवण्यासाठी उपयुक्त आहे. परंतु राष्ट्रीय अर्थव्यवस्था जागतिक अर्थव्यवस्थेकडे वाटचाल करत आहे. म्हणूनच व्यापार, वाणिज्य आणि उद्योगाचे पारंपारिक स्वरूप नवीन स्वरूपाने बदलणार आहे. पारंपारिक वाणिज्यचे स्वरूप वाणिज्य ते ई-कॉमर्स आणि एम-कॉमर्समध्ये बदलत आहे. बँकिंग, विमा, किरकोळ दुकाने यासारख्या सेवा क्षेत्रांमध्येही वेगाने बदल होत आहेत. म्हणूनच समस्यांना तोंड देण्यासाठी गुणवत्ता अत्यंत महत्त्वाची आहे.

वाणिज्य शिक्षणाची उद्दिष्टे

- 1 व्यावसायिक कामकाजात कौशल्य विकसित करणे.
- 2 उद्योजकता गुण विकसित करणे.
- 3 स्वयंरोजगार निर्मिती.
- 4 राष्ट्राचा औद्योगिक विकास करणे.
- 5 भारतीय अर्थव्यवस्था मजबूत करणे.
- 6 विज्ञानेस क्लास तयार करणे.
- 7 बँकिंग, विमा, पर्यटन इत्यादी सेवा क्षेत्रांचा विकास करणे.
- 8 औद्योगिक क्षेत्रात कुशल कर्मचारी पुरवणे
- 9 औद्योगिक क्षेत्राची वाढ.

ही सर्व उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी शैक्षणिक संस्थांनी कुशल मानवी भांडवल पुरवले पाहिजे कारण देशाचा विकास औद्योगिक विकासावर अवलंबून असतो आणि कुशल, उत्साही आणि नाविन्यपूर्ण तरुण पिढीच्या मदतीने औद्योगिक विकास शक्य आहे.

Quick Response Code:

Website:

<https://jrdrv.org/>

Creative Commons (CC BY-NC-SA 4.0)

This is an open access journal, and articles are distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International Public License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/), which allows others to remix, tweak, and build upon the work noncommercially, as long as appropriate credit is given and the new creations are licensed under the identical terms.

Address for correspondence:

डॉ. विनायक रावसाहेब वाघमारे, वाणिज्य विभाग प्रमुख, श्री कुमारस्वामी महाविद्यालय औसा, जि. लातूर

How to cite this article:

वाघमारे, . विनायक . रावसाहेब . (2025). भविष्यातील वाणिज्य शिक्षण. Journal of Research and Development, 17(12(A)), 69–70. <https://doi.org/10.5281/zenodo.18183823>

वाणिज्य शिक्षणाने लिपिक तयार करू नयेत तर विद्यार्थ्यांनी संशोधनाद्वारे शिकायला हवे आणि देशाला सर्वोत्तम दर्जाचे मानवी संसाधन द्यावे. पण आजच्या वाणिज्य शिक्षणात काही कमतरता आहेत.

वाणिज्य शिक्षणाची कमकुवतपणा:

- १ नोकरीत वाणिज्य पदवीधरांना प्राधान्य किंवा आरक्षण नाही.
- २ वाणिज्य शिक्षणाचा अभ्यासक्रम जुना असल्याने वाणिज्य पदवीधरांना स्पर्धा परीक्षांना सामोरे जाता येत नाही.
३. वाणिज्य अभ्यासक्रम हा बदलत्या व्यवसाय वातावरणाशी, नवीनतम तंत्रज्ञानाशी अद्ययावत नाही. त्यामुळे वाणिज्य पदवीधरांमध्ये संवाद आणि निर्णय घेण्याच्या कौशल्याचा आणि निर्णय घेण्याच्या कौशल्याचा अभाव असल्याचे आढळून येते.
- ४ व्यावहारिक अनुभवाचा अभाव.
- ५ वाणिज्य शिक्षक हा सर्व विषयांचा उत्तम अभ्यासक असतो ज्याने सर्व विषय शिकवावे अशी अपेक्षा असते. त्याची आवड लक्षात घेतली जात नाही.
- ६ कॉमर्स लॅब, एलईडी प्रोजेक्टर, सीटीव्ही-व्हिडिओ फिल्म सारख्या पुरेशा अध्यापन साधनांमध्ये.
- ७ वाणिज्य शिक्षण हे एक जिवंत क्षेत्र आहे परंतु ते सामान्य शिक्षण म्हणून मानले जाते.
- ८ ग्रामीण भागापेक्षा शहरी भागात वाणिज्य अधिक लोकप्रिय आहे.
- ९ सरकारने सुधारणांसाठी पुरेशा निधी द्यावा कारण भेट देणारे शिक्षक, निश्चित पगारी शिक्षक, अंशदायी शिक्षक यांना नोकरीचे समाधान मिळत नाही, त्यामुळे अध्यापनावर परिणाम होतो. अशाप्रकारे आज वाणिज्य शिक्षणाला असंख्य समस्यांना तोंड द्यावे लागत आहे. या समस्यांकडे गांभीर्याने लक्ष देण्याची आणि वाणिज्य शिक्षणाची पुनर्रचना करण्याची गरज आहे जेणेकरून ते आज आणि उद्यासाठी उपयुक्त ठरेल.

वाणिज्य शिक्षणाची शक्यता:

वाणिज्य शिक्षणाच्या पुनर्रचनेसाठी उपलब्ध असलेले विविध पर्याय आहेत -

१. मानसिक गुणवत्ता, तार्किक विचारसरणी, पुढाकार, जीवनाकडे पाहण्याचा दृष्टिकोन आणि व्यवसायाची सामान्य समज विकसित करण्यासाठी उदारमतवादी वाणिज्य शिक्षण देण्यासाठी शैक्षणिकदृष्ट्या केंद्रित अभ्यासक्रम.
- २ छोट्या नोकऱ्यांसाठी संगणक अकाउंटिंग, सेल्समनशिप, जाहिरात, सचिवीय प्रॅक्टिस इत्यादी नोकरीभिमुख अभ्यासक्रम.
- ३ स्वयंरोजगाराभिमुख अभ्यासक्रम जसे की कररचना, व्यवस्थापन लेखांकन, आर्थिक विश्लेषण, खर्च लेखांकन.
- ४ देशातील व्यवस्थापन संस्था उद्योगातील व्यवस्थापकीय कर्मचाऱ्यांच्या गरजा पूर्ण करत आहेत.
- ५ भारतात, विशेषतः ग्रामीण भागात अनेक लहान आणि लहान औद्योगिक युनिट्स आहेत ज्यांना व्यवस्थापनाकडे लक्ष देणे आणि व्यवस्थापन संस्कृतीचा योग्य डोस आवश्यक आहे.

वाणिज्य शिक्षणाचे भविष्य:

वाणिज्य शिक्षणाचे भविष्य उज्वल असू शकते जर ते-

१. व्यापार, वाणिज्य आणि उद्योग यांच्याशी संबंध निर्माण करणे आणि विद्यापीठ उद्योग केंद्र स्थापन करणे.
- २ उद्योगाच्या गरजा आणि आवश्यकता स्पष्ट करा.
- ३ पदवीपूर्व अभ्यासक्रम अधिक अर्थपूर्ण बनवला पाहिजे.
- ४ पी.जी. अभ्यासक्रम कुशल आणि व्यावहारिक असावा आणि लेखा आणि वित्त यावर भर दिला पाहिजे
- ५ वाणिज्य आणि संगणक एकत्र असले पाहिजेत. यू स्तरावर संगणकाचे पेपर असले पाहिजेत.

निष्कर्ष

भविष्यासाठी वाणिज्य शाखेचा अभ्यासक्रम हा एक चांगला पर्याय आहे, वाणिज्य शाखेत असे अनेक अभ्यासक्रम आहेत जे चांगले करिअर बनवतात जसे की सी.ए., आयसीडब्ल्यूए, सी.एस.इ.२१ व्या शतकात प्रवेश करत असताना, ई-कॉमर्सबद्दलच्या प्रश्नांनी व्यवसाय जग ग्रासले आहे. आपल्याला माहिती आहे की वाढत्या अर्थव्यवस्थेत बहुतेक विस्तार सेवा क्षेत्रात होतो, ज्यासाठी आमचे अभ्यासक्रम कोणत्या प्रकारची कौशल्ये आणि ज्ञान देतात याची आवश्यकता असते.

संदर्भ

- १ भारतातील वाणिज्य आणि व्यवस्थापन शिक्षण, के.व्ही. शिव्या यांचे.
- २ व्यवस्थापन शिक्षणातील गुणवत्ता, के. जोशी.
- ३ व्यवसाय शिक्षणातील गुणवत्ता, पुढील आव्हाने, लेखक: डॉ. आर. के. गुप्ता, आर. ए. आशिष